

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на докторант Димо Тодоров Димов
„Пространството “град” в прозата на Йосиф Бродски”
за придобиване на образователната и научна степен „доктор”
в професионално направление 2.1. Филология, специалност
Руска литература (Руска литература на XX – XXI век)

от доц. д-р Радостин Димитров Русев (Институт за литература
при БАН)

Докторантът се е спрял върху проблем, който без значение колко и по какви начини е бил изследван и интерпретиран преди него, е от ключово значение за разбирането на Йосиф Бродски, дълбоко присъщ на неговата и човешка, и творческа същност. Атмосферата на града, емоциите, свързани с града (родния или друг), контактът с него са наистина изключително важни за Бродски.

Авторът на изследването е предпочел да редуцира обхвата на възможната за проучване територия като се концентрира само върху есетата и пътните бележки на Бродски, въпреки че и в поезията градът също е постоянен обект на художествена интерпретация. Този негов избор не изглежда безспорен. А и вътре в себе си докторантът като че ли не е в състояние да надмогне това отделяне на прозата от поезията като обект на проучване в дисертацията си. В процеса на нейното четене нееднократно се срещат изрази от типа: „Тази особеност присъства както в стиховете, така и в прозата на Бродски...” (с. 77); „Характерно за произведенията на Бродски, и поетични, и прозаични...” (с. 82); „В годините на емиграция творбите (и поетични, и есеистични)...” (с. 36); „Художественият образ на Ленинград/Петербург е изобразяван както в поезията, така и в есеистиката на Бродски” (с. 92). Когато се говори за града на Бродски, даже и неволно, се мисли и поезията му, градът от поезията му: „Сравнявайки поезията му с тази на Джон Дън...” (с. 76); „Самият поет характеризира творческото си кредо, определяйки същността на поезията като...” (с. 76) и т.н.

Струва ми се, че игнорирането на поезията като обект на анализ в изследването на тази тема не работи в полза на изследователя. Вероятно такъв избор би имал своето оправдание при взета друга отправна точка на изследването – ако се тръгнеше по посоката, която задава самоопределянето на Бродски като „руски поет и американски есеист” (а точно такава предположение и нагласа за четене може да внуши първоначално поглеждане на заглавието), но докторантът определено не е имал намерение да следва и не следва именно тази посока.

Структурата на дисертационния труд изглежда видимо променена (и то към добро) в сравнение с предишния вариант, представен на обсъждането за откриване на процедура по защита. Тогава тя пораждаше доста съмнения и несъгласия.

Например първата глава – „Библиографски обзор”. Обособяването на този въпрос в отделна глава, и то от само 8 страници, не изглеждаше уместно, очевидно бе, че се налага той да присъства по доста по-дискретен начин и на съвсем друго място.

Нарушена бе логическата връзка между някои глави. Втората глава, „Поетика на пространството „град”, теоретично подготвяше четвъртата и бе някак по-естествено, а и логично, те да са една след друга. Третата, „Бродски като личност и творец”, застава не особено добре между тях. Вместо да се впусне веднага навътре в темата, след като достатъчно е подготвял за това и читателя си, авторът на изследването внезапно се отклоняваше в друго второстепенно, спомагателно русло.

Някои фрагменти, „Бродски като преподавател” например, въпреки мотивировката на дисертанта, не убеждаваха по никакъв начин, че включването им е оправдано. Същото се отнасяше и за фрагмента „Толстой или Достоевски – версията на Бродски”. И той не се вписваше добре, колкото и да бе интригуващ като проблем и добре разработен от автора. Наложително бе докторантът да се справи с подобни изкушения, както и с желанието си непременно да търси изчерпателност в представянето на изследвания писател, и е повече от видимо, че е положил сериозни усилия да го направи.

В сегашния си вид структурата на дисертационния труд вече е подчинена на постъпателното навлизане в същността на темата, съкратени са маловажни откъси от текст, за други е потърсен по-приемлив контекст.

Новото заглавие на първата глава, „Рецепцията на Йосиф Бродски“, може би не представя най-точно съдържанието се в нея – освен очертаване литературното присъствие на Бродски в България тук е поместен и прегледът на библиографските източници за дисертацията.

Иначе самото „литературно присъствие на Бродски в България“ е представено съвсем коректно, достатъчно обстойно. Тук възникват и въпроси, на които докторантът също би могъл да даде отговор. Какво мотивира български изследовател да отправи поглед към подобна тема? С какво прочитът на българския изследовател се отличава от този на руския, или американския?

Библиографските източници за дисертацията са точно подбрани, работата с тях показва добро ориентиране в публикации директно по темата или близо до нея. Използвани са библиографски източници от различни клонове на хуманитаристиката: текстове по философия на изкуството и литературата, културоведски, краеведски, литературоведски текстове. Специално искам да открия тук както отличното познаване, така и използването в анализа на дисертационни трудове от най-последно време, които третира творчеството на Бродски като цяло и в частност темата за града и нейните художествени особености.

Втората глава, „Бродски като личност и творец“, и след нанесените корекции съдържа доста излишна биографична информация. В заглавието на дисертационния труд е фиксиран един съвсем конкретен обект на изследване. Авторът му няма за цел цялостно да представи поета и човека Бродски, а на него сякаш му се е искало именно това, да каже всичко, което знае за него. Няма никаква необходимост и от такива бележки под линия, където се обяснява примерно коя е Сюзън Зонтаг, че е известна американска писателка и т.н.

Третата глава, „Поетика на пространството „град“, е подготвителна, помощна, но от изключителна важност за

ефективното провеждане на изследването по-нататък. Докторантът е извършил без особено затруднение нужното, за да може да изпълнява тя функцията си – очертал е ясна теоретична рамка, набелязал е също толкова ясно и особеностите на градския текст...

Същинската част на изследването е четвъртата глава „Метафизика на града в есетата на Бродски“. Тук вече изследователят ни се показва от най-добрата си страна. Предлага ни поредица от твърде находчиви и сполучливи анализи. Например за еволюцията на градския образ в творчеството на писателя. Или успоредните прочити на Бродски и други автори на градския текст (особено този с Николай Анциферов за изграждането на Петербургския образ – един поразгърнат фрагмент от текста на дисертацията, в който нещо е предадена спецификата на градския текст на Бродски). В главата „Бродски като личност и творец“ е маркирано осезаемото присъствие на Анна Ахматова в живота и творчеството на Бродски. Уместно за целите на това изследване би било да се потърсят паралели и с нея, особено свързани също с образа на Петербург.

Авторът на изследването е предприел пътувания до някои от географските места, посещавани от Йосиф Бродски и представени в прозата му – Венеция, Истанбул и Атина, – за да усети сам специфичния дух на всеки от тези градове и така да осмисли по-добре преживяванията на твореца и тяхното интерпретиране в текстовете му. Струва ми се обаче, че не се е възползвал в максимална степен от това безценно предимство, което си е подсигурил – би могъл далеч повече да се доверява на собствения си поглед и собствения си усет, за сметка на чужди литературоведски текстове, когато анализира в труда си интерпретациите на Бродски.

Спецификата на това изследване предполага и едно позадълбочено и разгърнато разсъждение на тема „Бродски като пътешественик“ примерно, в основата на което би могла да стои една подходяща метафора – куфарът, върху който умисленият Бродски седи, от известната фотография, запечатала миг от последния ден на поета в Ленинград (първият паметник, издигнат на Бродски в Русия, представлява именно куфар).

Заклучение. С дисертационния си труд „Пространството “град” в прозата на Йосиф Бродски” Димо Тодоров Димов по убедителен начин показва, че притежава потенциал на сериозен литературовед, който в бъдещи изследвания може да бъде проявен и развит и на още по-високо ниво от постигнатото сега. Докторантът има всички основания да претендира за научната и образователна степен „доктор” – препоръчвам на научното жури да му я присъди.

10 януари 2017 г.
София